

Denar sveta grobar

Lekcija sodobnega kapitalizma

V Kinodvoru predvajani in pravkar na DVD-ju izdani dokumentarec *Let's Make Money* (2008), s posrečenim slovenskim prevodom *Denar sveta grobar*, ni samo šoker film, temveč predvsem lekcija iz sodobnega kapitalizma. Avstrijski režiser Erwin Wagenhofer se je po dokumentarcu *Mi hranimo svet* (*We Feed The World*, 2005), podobno kot proizvodnje hrane v globaliziranem svetu, lotil še kroženja denarja, ki je danes v rokah menedžerske elite vedno bolj virtualna kategorija.

Film je nastajal med dokončnim krahom lanske hipotekarne krize in med kreditnim krčem, ki je za sabo potegnil globalno ekonomijo. *Naj vaš denar dela za vas* se sliši kot mantra raznih novodobnih finančnih posrednikov, in Wagenhofer v Singapurju, kjer vlada mila davčna klima za svetovne mešetarje, posname direktorja investicijskega sklada, ki med vožnjo na zadnjem sedežu limuzine prostodušno deli recepte za ustvarjanje dobička. Ker investitorja »ničesar ne zavezuje« k vlaganju v etiko, ali še manj v okolje, zagotavlja, da se najbolje služi, ko je »kri na cesti, tudi če je naša«, saj je takrat cena delnic najnižja, kar pomeni priložnost za poceni nakup. Poleg »investicijskega guruja« spoznamo še »gospodarskega atentatorja« na voditelje tistih držav, ki jim bo potrebno vsiliti posojilo Svetovne banke in jih s tem astronomsko zadolžiti. Skratka, gre za film, ki se gleda kot scenarij za *Doktrino šoka* Naomi Klein.

Na drugem koncu Azije, v indijskem Madrasu, sledimo avstrijskemu industrijalcu, ki se mu zdi (post)kolonialna Indija zaradi »demokracije« in »pravne urejenosti« idealna za investicije. V prevodu to pomeni: poceni delovna sila, prepuščena neizprosnim zakonom trga, in neobstoječa socialna država, ki s pobiranjem davka ne zagotavlja minimalnega standarda preživetja, temveč financira subvencije za tuje investitorje. Jumbo plakat za *Deutsche Bank* sredi indijskega *sluma* je ikona pričujočega dokumentarca, ki se izogiba moraliziranju in želi predvsem pojasnjevati.

Da je dokumentarec šokanten, ni toliko posledica avtorjevega načina podajanja zgodbe, temveč samih dejstev. Recimo nepremičninski balon, ko so vzdolž španske obale zgradili na tisoče kičastih stanovanjskih objektov in hotelov, ki sedaj samevajo in ne izgledajo niti kot mesto duhov, saj v teh umetnih naseljih z golf igrišči in bazeni sploh nikoli ni bilo žive duše. Po tem »cementnem cunamiju« je ostalo tri milijone praznih stanovanj in izpraznjena državna blagajna. Naslednji groteskni primer neoliberalne doktrine so davčne oaze, kot je denimo angleški otok Jersey, ki se je iz ukvarjanja s kmetijstvom pognal v pravi mikro Singapur. Otok, ki sedaj živi od bančništva, s svojimi palčkastimi podžupani predstavlja le neobdavčeno sivo cono, preko katere se v metropole »virtualno« pretaka svetovni finančni kapital.

Od malega otoka v angleški provinci, dunajskih tramvajev na ameriških *lizingih* pa vse do Burkinke Faso, kjer se s protekcionističnimi monopoli bombaž uveljavlja kot monokultura, se današnja kapitalska logika pokaže kot mehanizem, utemeljen izključno na parazitstvu in nebrzdanem izčrpavanju naravnih virov Vzhoda, ki dela za Zahod. Medtem ko profit v industrijskem kapitalizmu izvira iz dela, je danes dominantna oblika profita ustvarjena s privatizacijo javnih sistemov, kot sta zdravstvo ali šolstvo, kar pa je v filmu omenjeno zgolj kot demontaža socialne države. Pri vsem tem gre praktično za ropanje nečesa, kar je bilo nekoč ustvarjeno za skupnost, vendar pri tem država s skorumpiranimi politikami roparjem pogosto drži vrečo.

Divje privatizacije in vdor kapitala v vse družbene sfere sporočajo, da je govor o samoregulaciji svobodnega trga znak gorečega fundamentalizma, ki verjame v nekaj, kar ne obstaja. Cilj pred desetletji sklenjenega washingtonskega konsenza med Svetovnim denarnim skladom (IMF) in Svetovno banko je bil sprostiti meje za prost pretok kapitala in spraviti številne države z njihovo davčno politiko in socialno varnostjo na kolena. Namesto socialno odgovornega gospodarstva ima globalni kapital v rokah peščice zgolj apetit po bogatenju na račun revne večine. Ali se dokumentarec *Denar sveta grobar* danes lahko gleda kot epilog k ekonomiji neoliberalizma ali film, ki kliče po drugem delu, bo odvisno od razpleta sedanje krize.

